

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนานวัตกรรมสังคม

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

เลขที่ 52/437 หมู่บ้านเมืองเอก ถนนพหลโยธิน ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

การจัดการหนี้ครัวเรือน หนี้ในระบบ และการสร้างเศรษฐกิจชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

ความเป็นมา

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง รหัสกองทุนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) คือ 100154400 จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2551 ปัจจุบัน (11 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563) มีสมาชิกจำนวน 608 คน คิดเป็น 13.1% ของจำนวนประชากรตำบล (ที่มีอยู่จำนวน 4,653 คน) แบ่งเป็นบุคคลทั่วไป 271 คน เด็ก/เยาวชน (อายุไม่เกิน 25 ปี) 136 คน ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) 190 คน ผู้ด้อยโอกาส 3 คน ผู้พิการ 5 คน และอื่น ๆ 3 คน เป็นกองทุนที่บริการงานสวัสดิการชุมชนทุกประเภท ยกเว้น หมวดที่อยู่อาศัย มีตัวเลขของเงินกองทุนสะสม จำนวน 2,776,329.89 บาท

ตำบลดงดินแดงอยู่ห่างจากตัวอำเภอ 15-30 กิโลเมตร และการสัญจรยังลำบากเนื่องจากถนนส่วนใหญ่ยังเป็นถนนลูกรัง เป็นพื้นที่ขาดแคลนแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ซึ่งสมาชิกทำอาชีพเกษตร ประกอบกับไม่มีเงินทุนในการลงทุนทางการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรได้ไม่ดีเท่าที่ควร จึงทำให้มีปัญหาเรื่องหนี้สินภาคครัวเรือนและเป็นหนี้ในระบบ จากการกู้เงินเอกชนจากแหล่งภายนอกชุมชน และเป็นที่มาของการริเริ่มงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

กิจกรรม

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง ประสานงานกับกลุ่มองค์กรในชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน โดยเบื้องต้นได้นำเงินของกองทุนฯ ไปฝากกับ “วิสาหกิจธนาคารหมู่บ้านหน่วยประคอง” (นำเอาธนาคารหมู่บ้านไปจดทะเบียนวิสาหกิจ) และดำเนินตามแนวพระราชดำริบ้านหน่วยประคอง โดยให้วิสาหกิจชุมชน ธนาคารหมู่บ้าน ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิก เป็นโครงการต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 มาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) ไม่ว่าจะเป็น การเจาะบ่อบาดาลเพื่อทำการเกษตร การเกษตรแบบระบบน้ำหยดเพื่อเป็นการประหยัดน้ำ การใช้พลังแสงอาทิตย์ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และฮอร์โมน ในขณะที่เดียวกันก็ประสานให้มีบริการเงินกู้ยืมเพื่อไปจัดการงานเศรษฐกิจ-อาชีพต่าง ๆ ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี เช่น (1) ลงทุนสร้างระบบน้ำด้วยวิธีการเจาะบ่อบาดาล 56 ราย 87 บ่อ เป็นเงิน 4,350,000 บาท (2) ลงทุนในการประกอบอาชีพ เช่น ปลูกอ้อย, ไม้ส้าปะหลัง 54 ราย เป็นเงิน 4,960,000 บาท ค้าขาย 15 ราย เป็นเงิน 450,000 บาท ปลูกพืชระยะสั้น 11 ราย เป็นเงิน 290,000 บาท เลี้ยงสัตว์ (หมู, ไก่, จิ้งหรีด) 4 ราย เป็นเงิน 60,000 บาท อุ้มอภรณ์ 1 ราย เป็นเงิน 500,000 บาท เฟอร์นิเจอร์ไม้ 1 ราย เป็นเงิน 50,000 บาท (3) การกู้เพื่อการศึกษา 1 ราย เป็นเงิน 50,000 บาท (4) การกู้ยืมเพื่ออยู่อาศัย-สร้างบ้าน 28 ราย เป็นเงิน 2,055,000 บาท

การส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกสามารถใช้หนี้ในระบบ (เป็นส่วนใหญ่) ได้ ในการนี้สมาชิกจะต้องสมทบเงินกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นรายปี ปีละ 365 บาท (กองทุนฯ นำไปฝากยังวิสาหกิจ

และ/หรือธนาคารหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับกู้ยืมต่อ) พร้อมกันนั้น สมาชิกผู้กู้ยืมในการลงทุนด้านเศรษฐกิจ จะต้องเข้าโครงการออมเงินวันละ 10 บาทกับธนาคารหมู่บ้าน (เดือนละ 300 บาท) เพื่อสร้างเป็นหลักประกันในการชำระคืนเงินกู้

ผลสำเร็จ

การดำเนินงานตามโครงการร่วมมือข้างต้น ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรของสมาชิกในโครงการดีขึ้นกว่าเดิม อันเนื่องมาจากการจัดการระบบน้ำ ทำให้สมาชิกจำนวน 53 ครัวเรือน (ที่มีการจัดเก็บข้อมูล) มีรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรดีขึ้นกว่าเดิม มีรายได้เฉลี่ย 20,000 บาท/ครัวเรือนโดยประมาณ ในจำนวนนี้มีสมาชิกของกองทุนสวัสดิการจำนวน 14 ราย สามารถปลดหนี้จากการกู้เงินเอกชนนอกพื้นที่ (เงินกู้นอกระบบ) เป็นเงิน 1,412,500 บาท

ความใหม่-ความสามารถ

ความสำเร็จของการดำเนินงานที่สร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจ สร้างรายได้ของครัวเรือนข้างต้นที่ดีขึ้นกว่าเดิม (เฉพาะจำนวน 53 รายที่มีการเก็บข้อมูลที่มีรายได้ต่อครัวเรือน 20,000 บาทต่อเดือนโดยประมาณ) นั้น เป็นรายได้ที่มากกว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของตำบลหนองม่วง (จากข้อมูลของ จปฐ. โดยกรมการพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2562) ที่อยู่ในระดับ 14,768 บาทต่อเดือน และหากเปรียบเทียบจากการผลิตที่ต้องเผชิญกับสภาวะความแล้ง ไม่มีน้ำ และผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่มีเสถียรภาพก่อนหน้านี้ รวมทั้งความสามารถปลดหนี้ไปได้อีก 14 ราย ก็ถือได้ว่าเป็นผลงานที่สามารถแก้ปัญหารายได้ทางเศรษฐกิจให้ลุล่วงไปได้ได้อย่างชัดเจน

ความสำเร็จ-ความสามารถที่แก้ปัญหาได้ข้างต้น ถือได้ว่าเป็นผลงานของการทำงานแบบรวมกลุ่ม เป็นผลงานของการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในระดับฐานรากที่แสดงความสามารถในการพึ่งพาตนเอง เป็นความสามารถและเกิดการพึ่งพาตนเองที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการความร่วมมือระหว่างกองทุนสวัสดิการชุมชนกับธนาคารหมู่บ้าน ที่รวมสรรพกำลัง รวมทรัพยากรทางการเงิน-การงานเข้าด้วยกัน รวมการจัดหลายแบบที่เป็นแนวนโยบายของภาครัฐ ไปรวมศูนย์จัดการเพื่อมุ่งสู่การแก้ปัญหาของสมาชิก -ตัวอย่างของการนำธนาคารหมู่บ้านไปจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน การนำเอาเงินสะสมของกองทุนสวัสดิการชุมชนไปฝากเป็นเงินทุนสำหรับปล่อยกู้สมาชิกให้กับวิสาหกิจธนาคารหมู่บ้าน รวมทั้งการนำเอากลไกการออมเงิน มาช่วยเป็นเครื่องมือในการสร้างหลักประกันการชำระคืน

เป็นตัวอย่างของความสำเร็จที่มาจากทั้ง (1) การบูรณาการการทำงานระหว่างองค์กรขององค์กรชุมชน (ระหว่างกองทุนสวัสดิการชุมชนกับกองทุนหมู่บ้าน) (2) การปรับใช้ทรัพยากรทางการเงินของกองทุนสวัสดิการชุมชนที่โดยหลักการจะเป็นทรัพยากรที่ใช้จ่ายแบบเชิงรับ (จ่ายต่อเมื่อมีการเจ็บป่วย หรือตาย ในรูปแบบของค่าใช้จ่ายสวัสดิการเพื่อการต่าง ๆ) ไปรวมเป็นทรัพยากรทางการเงินเพื่อนำไปใช้สำหรับการลงทุนในการประกอบอาชีพโดยผ่านการบริการของวิสาหกิจธนาคารหมู่บ้าน ไปใช้เป็นปัจจัยสำหรับการผลิตทาง

เศรษฐกิจ พร้อม ๆ กับปรับปรุงระบบน้ำเพื่อการเกษตรในชุมชน (จากตัวเลขของการปล่อยกู้เพื่อการต่าง ๆ ข้างต้น คิดเฉพาะรายการใน 2 กรณีนี้ จะเป็นเงินทั้งสิ้น 10,570,000 บาท จากวงเงินที่ปล่อยกู้ทั้งสิ้น 12,675,000 บาท หรือคิดเป็น 83.4 % ของวงเงินปล่อยกู้โดยรวมของชุมชน) ซึ่งเป็นการกู้ยืมเพื่อการลงทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรง ไม่ใช่การกู้ยืมไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภคโดยทั่วไป

ผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ความสำเร็จ-ความสามารถที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลงดดินแดง และ/หรือวิสาหกิจธนาคารหมู่บ้านหน่วยปกครองข้างต้น เป็นตัวอย่างของการสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมในระดับชุมชน ที่สร้างสรรค์ความใหม่หรือนวัตกรรมสังคมทั้งในเรื่องของ (1) การแก้ปัญหารายได้ทางเศรษฐกิจ และหนี้สินภาคครัวเรือน (2) การทำงานแบบบูรณาการขององค์กรชุมชน และการรวมสรรพกำลังและทรัพยากรเข้าด้วยกันของชุมชน การจัดการงานส่งเสริมอาชีพกับงานแหล่งน้ำ การให้กู้กับการออมเพื่อเป็นหลักประกันชำระคืน ฯลฯ นับได้ว่า “ต้นแบบ” ที่ควรขยายไปสู่การจัดการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในพื้นที่อื่น ๆ

การสร้างมิติของการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญของผลงานนี้ คือ เรื่องของการจัดการเงินกองทุนของชุมชน ให้เป็นการกู้ยืมเพื่อการลงทุนทางเศรษฐกิจ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ของชุมชนโดยตรงของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลงดดินแดง และวิสาหกิจธนาคารหมู่บ้าน ซึ่งเป็นมิติที่ต่างไปจากการจัดการเงินของกองทุนสนับสนุนภาครัฐโดยทั่วไป (โดยเฉพาะกรณีของกองทุนหมู่บ้านและพัฒนาชุมชนเมือง) ที่ไม่ทำให้ครัวเรือนนำไปใช้จ่ายเพื่อปรับปรุงธุรกิจ และการผลิตเศรษฐกิจที่มีอยู่ แต่จะไปใช้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ซึ่งไม่ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างเศรษฐกิจในระดับชุมชน (Kaboski and Robert, 2012)

บรรณานุกรม

Kaboski, Joseph and Townsend, Robert. (2012). “The Impact of Credit on Village Economies.” American Economic Journal: Applied Economics 4.2 (2012): 98-133

.....

สำนักประสานเครือข่ายสวัสดิการชุมชน
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
ตุลาคม 2563